

Neodvolat svůj projev...

OSUDY SVĚTOVÉHO
FYZIOLOGA A LÉKAŘE
311. A 313. PERUTĚ RAF
VLADISLAVA KRUTY

„...kolik převratů, kolik krve a obětí revoluce, kolik lidské bídy, a přece jak plný život, jaké úsilí ducha po proniknutí k podstatě věcí...“ Tento postřeh, který si Vladislav Kruta zaznamenal o lékaři a fyziologovi Jiřím Procháskovi, plně vystihuje i osud jeho samotného. Život mu do cesty připravil řadu těžkých překážek, přesto se dokázal vypracovat v celosvětově uznávanou vědeckou osobnost. Cesta na „vědecký vrchol“ vedla mimo jiné i přes službu lékaře u jednotek RAF.

ZROZENÍ NADĚJNÉHO VĚDCE

Vladislav Kruta se narodil v Bělé pod Bezdězem 27. června 1908. Rodinu, která byla dobře situovaná, zasáhla v roce 1912 nešťastná událost – otec se stal obětí loupežného přepadení. Zůstal do konce života invalidní a byl odkázán na mizivou rentu, což Krutovy přivedlo na okraj bídy. Tato situace spolu s válečným děním vyvolaly u malého Vladislava silné sociální citění, které jej provázelo po zbytek života. V dětství jej ovlivnila ještě jedna věc, a sice otcův zájem o historii, přírodu a sběratelství všeho druhu, což patrně předurčilo jeho budoucí dráhu vědce a badatele. Po absolvování vinohradského gymnázia se v roce 1926 zapsal ke studiu lékařství na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy. Již jako student se zapojoval do činnosti tamního fyziologického ústavu. Po promoci v roce 1931 byl na tomto ústavu jmenován řádným asistentem. Díky výborné znalosti francouzštiny opakovaně pobýval již během třicátých let ve francouzských laboratořích. V této době publikoval články, které vzbudily mezinárodní ohlas. Témata *sval – metabolismus – srdce* jej posléze provázela po celý život. Pobyty ve Francii mu vedle vědeckých poznatků přinesly i životní lásku. Původní pomoc studentce Emmy Bahuault s laboratorními výzkumy k její diplomové práci přerostla postupně ve vztah, stvrzený 27. listopadu 1937 svatbou v Paříži. Oba manželé se záhy usadili v Praze. Vladislav Kruta se v té době věnoval habilitačnímu řízení, které bylo úspěšně završeno v květnu 1938 jmenováním soukromým docentem pro obor lékařské fyziologie.

ZMĚNA KURZU

Z práce na lékařské fakultě jej záhy vytrhly události okolo mnichovské dohody, které prožíval velmi bolestně. Ihned po nacistické okupaci v březnu 1939 se Kruta zapojil do domácího odboje. Situace se pro něj brzy stala nebezpečnou a rozhodl se emigrovat. Manželka mohla jako cizí státní příslušnice vycestovat a pro Krutu vyjednal na gestapu francouzský konzulát v Praze možnost návštěvy těžce nemocného tchána. Manželé odjeli do Francie

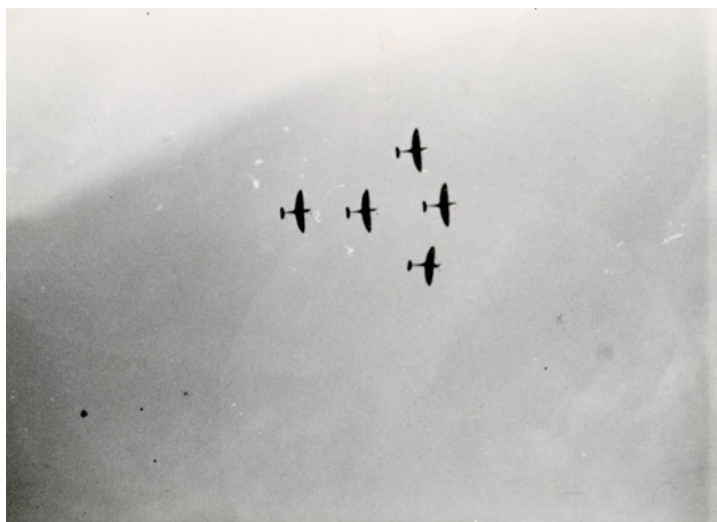
zcela bez osobních věcí 5. července 1939. Ihned po příjezdu se Kruta snažil dostat do armády, což bylo pro něj jako pro příslušníka Protektorátu Čechy a Morava komplikované. Situace se změnila po 17. listopadu 1939, kdy Národní výbor československý vyhlásil mobilizaci pro Čechoslováky ve Francii. Byl odveden v prosinci 1939 a 1. března 1940 zařazen k zdravotnické službě u letectva. V souvislosti s francouzskou kapitulací odplul s našimi letci 19. června 1940 do Velké Británie, kde se shromažďovala vojska z různých evropských zemí.

VE SLUŽBĚ

Vladislav Kruta byl přidělen k 311. bombardovací peruti RAF jako lékař. Přestože nebyl pro tuto službu plně disponován pro nedostatek praktických zkušeností, velmi dobře se zapracoval a pacienti jej oceňovali. V květnu 1941 byl přeložen jako lékař k právě vzniklé 313. stíhací peruti RAF. Stále však neopouštěl svoji touhu vrátit se k vědecko-výzkumné práci, při níž by mohl svoje schopnosti uplatnit nejlépe. Vedle své lékařské praxe se tedy zabýval odborným zkoumáním únavy letců. K tomuto tématu přednesl 7. října 1942 referát na kongresu československých a polských lékařů v Edinburghu. V říjnu 1942 ukončil po více než dvou letech svoji službu u RAF a začal pracovat ve výzkumném ústavu v Oxfordu, kde se zabýval problematikou výživy v okupovaných zemích po válce. Do práce na tomto tématu, které pro něj bylo nové, se pustil s obdivuhodným zápalem. V této oblasti spolupracoval i s československou exilovou vládou a stal se významným spolupracovníkem Správy Spojených národů pro pomoc a obnovu (UNRRA). Vedle toho byl také zapojen do dalších aktivit – byl například členem výboru Československého červeného kříže, předsedal Československému klubu v Oxfordu, nebo se podílel na výuce našich mediků v Londýně. Manželka Emmy zůstala po celou dobu války ve Francii i s jejich synem Václavem, narozeným 4. listopadu 1939. Osobně se setkali až na podzim 1944, když byla Francie postupně osvobozována spojeneckými vojsky. Není bez zajímavosti, že s ní Kruta mohl díky svým četným kontaktům udržovat písemný styk po celou dobu odloučení. Tyto dopisy jsou uloženy v Archivu Masarykovy univerzity v Krutově osobním fondu.

NOVÉ VÝZVY

Po ukončení druhé světové války se Kruta v červnu 1945 vrátil do Prahy a bydlel provizorně u své sestry, protože nemohl sehnat vlastní bydlení. Z tohoto důvodu jej manželka se synem následovali až koncem roku 1945. Obsadil opět svoji předválečnou pozici asistenta

na Fyziologickém ústavu Lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Stejně jako ve Velké Británii i v obnovené republice rozvíjel činnost na mnoha polích. Byl členem komise pro vybudování první československé továrny na penicilin, otevřené v roce 1949 v Roztokách u Prahy, a na Ministerstvu zdravotnictví přednostou oddělení pro pomoc UNRRA. Dokonce dostal nabídku na stálé místo v OSN, ale tu odmítl, protože se chtěl věnovat vědecké práci. V červnu 1947 se stal přednostou fyziologického oddělení nově zřízeného Ústavu tělovýchovného lékařství Lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Konec čtyřicátých let znamenal posun v Krutově kariéře – v září 1948 byl jmenován mimořádným profesorem fyziologie se zvláštním zřetelem k fyziologii tělesné práce a tělovýchovy na své domovské fakultě s účinností od 1. května 1946. Od října 1948 byl prozatímně pověřen vedením Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Hradci Králové. Také jeho osobní život doznal značných změn – 17. října 1947 se mu narodila dcera Alena a 1. února 1949 syn Vladislav. Jeho minulost příslušníka RAF se ovšem negativně projevila v tom, že nebyl při přeměně hradecké lékařské fakulty podle sovětského vzoru na Vojenskou lékařskou akademii převzat do jejího stavu.

NA KŘÍDLECH VĚDY

Na počátku padesátých let se Krutovo profesní působení přesunulo do Brna na Lékařskou fakultu Masarykovy univerzity, kde se 1. října 1951 stal přednostou jejího fyziologického ústavu. Zde zůstal dalších téměř dvacet let. Celé toto období bylo velmi plodné z hlediska publikační činnosti. Proslul zejména v oblasti fyziologie srdečního svalu. Jeho práce měla navzdory politické situaci velký mezinárodní ohlas. Zúčastňoval se různých zahraničních kongresů i v západních zemích a vedl korespondenci s desítkami osob po celém světě. Jeho vědecké úsilí bylo korunováno získáním titulu doktora věd v říjnu 1962 a řádnou profesurou v květnu 1966.

BLÍŽÍCÍ SE ZLOM

Během pražského jara byl zvolen předsedou univerzitní rehabilitační komise. V červnu 1968 však podepsal petici na podporu manifestu Dva tisíce slov, což později vedlo k jeho vědecké likvidaci. Ještě v červnu 1969 obdržel zlatou pamětní medaili brněnské univerzity, která v té době nesla jméno Jana Evangelisty Purkyně, a v září téhož roku se spolupodílel na organizování konference s mezinárodní účastí ke stému výročí úmrtí tohoto velikána. Již v lednu 1970 bylo však navrženo rozvázání jeho pracovního poměru a předčasné převedení do důchodu. Hlavním důvodem bylo to, že neodvolal svůj projev podpory manifestu Dva tisíce slov. K propuštění pak skutečně

došlo k 31. červenci 1970 a musel se vzdát i funkcí ve vědeckých společnostech. Poté měl po krátkou dobu ještě částečný úvazek v Kabinetu pro dějiny univerzity kvůli výzkumu osobnosti Jana Evangelisty Purkyně. Další útočiště nalezl v brněnském Výzkumném ústavu pediatrickém. I přes nepříznivé okolnosti po propuštění z univerzity zvládl publikovat několik desítek prací z dějin medicíny. Toto téma jej provázelo od mládí a v posledním desetiletí jeho života představovalo jediné možné pole pro vědeckou práci.

UCTÍT PAMÁTKU

Vladislav Kruta zemřel 6. září 1979. Dle pamětníků stála kolem rakve čestná stráž bývalých československých letců 311. a 313. perutě RAF s bojovými zástavami a válečnými vyznamenáními zesnulého. V ostrém kontrastu s tím byla nepřítomnost vedení univerzity, která jasně vypovídá o tehdejších neutěšených poměrech. Univerzita splácí alespoň částečně svůj dluh vůči této výjimečné osobnosti péčí o její odkaz uložením osobního fondu Vladislava Kruty ve svém archivu.

Stěží lze vyjádřit ve stručnosti dramatičnost a všechny okolnosti Krutova života. Jeho životní příběh je pozoruhodným příkladem toho, do jak nečekaných situací mohou zavést člověka dějinné okolnosti. Je inspirativní, s jakým úsilím se stavěl výzvám a dával k dispozici své schopnosti všude tam, kde to situace vyžadovala. Jeho obdivuhodné vědecké výsledky tedy nejsou tím, u čeho bychom měli při hodnocení jeho osobnosti skončit.

Na závěr ještě nechejme pro dokreslení zaznít slova jeho kolegů z úvodu Krutovy biografie: „Profesor Vladislav Kruta nepatřil k lidem, kteří na první pohled oslní svým charismatem, abyste pak museli své prvotní nadšení postupně revidovat. U něj to bylo spíš naopak. Každý rok v jeho blízkosti umocňoval důvody, proč bylo třeba si jej hluboce vážit.“

V roce 1991 byl Vladislav Kruta in memoriam povýšen na plukovníka. Jeho manželka Emmy jej přežila o 21 let. Zemřela v únoru 2001 a jsou společně pohřbeni na Ústředním hřbitově v Brně. Syn Václav vystudoval brněnskou filozofickou fakultu a později se stal profesorem na pařížské Sorbonně. Zabýval se keltskou archeologií. Dcera Alena, provdaná Parthonnaud, také vystudovala brněnskou filozofickou fakultu a stěžejní část svého profesního života strávila v pařížské hudební knihovně. Nejmladší syn Vladislav vystudoval brněnskou lékařskou fakultu a stal se lékařem. Zůstal v naší republice a je pohřben spolu se svými rodiči.

Aileron	ylron	křídílko
Tail plane	tlýl plýn	stabilizační plocha
Rudder	rado	směrovka
Elevator	elevejto	vyškovka
Trimming Tab	trimin thb	kompensační plocha
Kontrol column	kontrol kolm	konzpl
Undercarriage	and keridž	podvozek
Retractable	retraktbl	zatažovací
Fixed	fixd	pevný
Oleo leg	olío leg	vzpěra podvozku
Hand pump	hnd pump	ruční pumpa
Tail wheel	tejl vil	kolo ostruhy
Skid	skid	ostruha
Brake	brejk	brzda
to skid	tu skid	smýkací
Strut	strat	vzpěra
Cowling	kaulin	kryt motoru
Axle	eksl	osa, lišdel
Axis	eksin	osa měřička

Prameny a literatura

Archiv Masarykovy univerzity (dále AMU), fond B 84 Vladislav Kruta.

AMU, fond A 1 Rektorát, osobní spis Ladislav Kruta, kart. 354, č. 20.

AMU, fond A 3 Lékařská fakulta, kádrový spis Ladislav Kruta, kart. 32, č. 2.

BRAVENÝ, Pavel a FRANC, Zdeněk. *Vladislav Kruta. Osobnosti*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2000. ISBN 80-86258-11-4.

Vybraný obrazový materiál se vztahuje k období působení V. Kruty v jednotkách RAF. Na titulní straně jsou použity jeho portrétní fotografie od neznámého autora. Přestože Kruta byl vášnivým fotografem, nemůžeme mu autorství fotografií na vnitřní straně s jistotou přiřknout. Na zadní straně je fotokopie Krutova slovníčku letecké terminologie.